

Ilona Rimpilä

12.5.2022

RIKOSASIOIDEN SOVITTELUN NEUVOTTELUKUNNAN KOKOUSAika **To 12.5.2022 klo 13 – 15, Teams.**Osallistujat **Paikalla**

Elonheimo Henrik, kehittämisspäälikkö, THL
Halme Kimmo, poliisitarkastaja, SM poliisiosasto
Heikkinen Pekka, poliisitarkastaja, POHA
Ikonen Reetta, sovittelutoimiston johtaja, Kymi-Saimaan sovittelutoimisto
Korpela Annika, lakimies, Suomen Kuntaliitto
Reenilä Yrjö, erikoissyyttäjä, Etelä-Suomen syyttäjäalue
Rimpilä Ilona, erityisasiantuntija, THL, siht.
Sambou Saija, erityisasiantuntija, OM
Snellman Tiina, sovittelun esimies, Vantaan sovittelutoimisto
Tykkyläinen Juha, käräjätuomari, osaston johtaja, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus
Paavola Meri, neuvotteleva virkamies, STM

Poissa

Ervasti Kaijus, professori, Itä-Suomen yliopisto
Keinänen Jari, johtaja, STM
Kinnunen Aarne, kehittämisneuvos, OM, varapj.
Koivukangas Jaana, kehitysjohtaja, RIKU
Mäenpää Pia, erikoissyyttäjä, Eurojust
Pouta Anneli, johtaja, THL, pj.
Uotinen Sami, johtava lakimies, Suomen Kuntaliitto

Asialista**1. Kokouksen avaus**

Puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja olivat estyneitä. Varapuheenjohtajan sijainen Henrik Elonheimo avasi kokouksen. Kokous järjestettiin ennakkotiedoista poiketen pelkkänä etäkokouksena, koska ilmoittautumisia näytti olevan lähikokoukseen niin vähän.

Ei kommentteja edellisen kokouksen muistioon.

2. Sovittelun siirron tilanne ja strategia nyt

Elonheimo alusti siirtokuulumisista. Siirto ei toteudu toistaiseksi. Nyt toimintaa jatketaan siirtosuunnittelua edeltävän strategian mukaisesti. Osa kuntatoimijoista siirtyy hyvinvointialueille. Tästä on keskusteltu myös sovittelun vastuuhenkilöiden kesken. THL ei ole ottanut mahdollisiin siirtymiin kantaa, vaan todennut että siirrot ovat mahdollisia mikäli sovittelupalvelun tuottaminen ei vaarannu siirtymässä.

Sambou kommentoi, että tahtoa siirrolle löytyy päätöksestä huolimatta edelleen. Sovittelun käytön edistämisestä ja sovittelun siirrosta on virkamiestasolla esitetty kirjausta oikeudenhoidon selontekoon ja samaa yritetään painokkaasti myös hallitusohjelmaan.

Snellmanin mukaan osassa kuntapalveluntuottajana toimivissa sovittelutoimistoissa ei ole vielä tehty päätöstä hyvinvointialueille siirtymisestä. Osa toimijoista on päättänyt jäädä kaupungille. Siirron lykkääntyminen on antanut alueilla aihetta pohtia, mikä on sovittelun paikka kaupunki- tai hyvinvointialueorganisaatiossa.

Elonheimo kertoo, että myös sovittelualueiden yhdistämiset ovat nousseet taas keskusteluun siirron lykkääntymisen myötä. Nyt on sovittu, että Kanta-Hämeen palveluntuottaja-alue yhdistyy Päijät-Hämeeseen. Kuitenkin toimialuetyöryhmän ehdottama, Lapin alueiden yhdistäminen on hankalampi tehtävä. Molemmat siellä toimivat palveluntuottajat (Lapin sekä Rovaniemen, Ranuan ja Posion sovittelutoimistot) ovat ilmoittaneet halustaan jatkaa palveluntuottajina. On mahdollista, että molemmat sopimukset joudutaan irtisanomaan ja koko Lapin alueen palveluntuottajuus kilpailuttamaan.

Snellmanin mukaan pohjoisen palveluntuottajien yhdistämistä tulisi vielä pohtia, koska toimialuetyöryhmä ehdotti tätä muutosta toteutettavaksi vasta lakimuutosten yhteydessä. Snellman kysyy, onko yhdistämis- tai irtisanomisperusteet pohdittu myös muiden seurausten näkökulmasta. Samalla hän haluaisi tietää, miten uusi palveluntuottaja haettaisiin ja pohtii, voisiko yhdistämistä tai irtisanomista lykätä myös sen vuoksi, että siirtymisestä hyvinvointialueelle ei ole vielä päätetty. Näiden näkökulmien lisäksi tulisi myös olla selvää, minkälaisin kriteerein kahdesta toimijasta toinen valitaan koko alueen palveluntuottajaksi, mikäli irtisanomisiin ei päädytä.

Elonheimo pyytää neuvottelukunnalta kommentteja yhdistämiseen/irtisanomiseen, mutta muita kommentteja ei tule. Rimpilä täydentää, että maanantaina 16.5. on tulossa Lapin alueen palveluntuottajien välinen pyöreän pöydän neuvottelu, jossa osapuolet ovat kuulemassa toistensa kantoja ja pohtimassa ratkaisua asiaan, jotta irtisanomisia ei tarvitsisi tehdä.

Muita siirtohankkeen jähmettämistä toimenpiteitä edustaa sovittelulain uudistamistyö. Elonheimon mukaan lain uudistamisen näkökulmasta esimerkiksi vakavien rikosten jälkikäsittely, tutkimuslupa-asiat ja valtionkorvauksen jakoperusteet ovat aiheita, joiden työstämisestä olisi THL-sovittelutiimin puolesta valmius ryhtyä jatkamaan.

Ikonen toivoo, että rikossovittelun neuvottelukunta tai muu rikossovittelun edustus pääsisi tiiviimpään yhteistyöhön oikeusministeriön sovittelua edistävän työryhmän kanssa. Hän toivoisi myös, että oikeusministeriön rikosprosessin tehostamista tutkinut ja esittänyt työryhmä voisi tulla esittelemään tuloksiaan sovittelutoimijoille.

3. Sovittelun yhteistyökuulumiset

POHA

Elonheimo kertoo, että POHA:n kanssa on kesäkuulle suunnitteilla ns. visiointi-iltapäivä vuotuisen yhteistyöpäivän lisäksi. Visiointipäivän tavoitteena on kehittää yhteistyötä liittyen rikosprosessin alkupäähän, eli ulottuen kenttätööhön saakka.

Myös muuta yhteistä kehittämistä on toiveissa. Esim. sähköisen rikosilmoituksen sovitteluhallukkuutta ilmaiseva täppä on joillakin alueilla ilmeisesti laskenut sovittelualoitteiden määrää. On ehdotettu, että täpän sanamuotoa muutettaisiin niin, että ei suoraan kysyttäisi suostumusta sovitteluun, vaan paperien lähettämisestä sovittelutoimistoon. Lisäksi Pohjanmaalla on tulkittu POHA:n ohjetta niin tiukasti suostumuksiin liittyen, että aloitteita ei tule kunnolla poliisilta. Heikkisen mukaan on ollut oma vaivansa saada täppä rikosilmoitukseen, koska uudistuksia tehdään

tietyissä sykleissä. Tämän muokkaaminen ei ole siis yksinkertaista. Heikkinen ehdottaa, että tämän vaikutuksia tulisi nyt seurata.

Heikkinen lisää, että POHA:n USEL-ryhmä on laajentunut kattamaan myös poliisin kenttätoimijoiden (VHT-puoli, eli järjestyspoliisi) päällystön. Heikkisen mukaan visiointi-iltapäivässä tarvitsisi saada esiin se, miten sovittelutoiminta näyttäytyy kenttätoimijoille. Sovittelutoimijat voisivat olla yhteydessä paikallisiin poliiseihin ja laatia yhteiset alustukset näistä. Laajennettu USEL-verkosto tulisi saada tietoiseksi sovittelun mahdollisuuksista. Kentän päällystystä tulisi saada herkistettyä tätä näkökulmaa kohtaan, koska asenteet ja arvot ovat edelleen poliisissa kirjavat.

RIKU

Sovittelutoimistoilta on saatu tietoa siitä, miten yhteistyö RIKU:n kanssa on sujunut. Vaikka pääasiassa yhteistyö on ollut hyvää ja toimivaa, on kuitenkin tullut ilmi tapauksia, joissa RIKU on antanut asiakkailleen sovittelua koskien harhaanjohtavaa ja epätarkkaa ohjeistusta. Sovittelutoimistoissa on pohdittu, miten asiaan voisi vaikuttaa. Elonheimo ja Rimpilä ovat sopineet asiasta palaverin Jaana Koivukankaan kanssa.

Snellman toteaa, että yhteistyö RIKU:n kanssa on yleisesti hyvää ja mutkatonta. Rakentavaan yhteiskehittämiseen on hyviä mahdollisuuksia eikä minkäänlaiselle vastakkainasettelulle ole tarvetta tai halua. Snellman on kerännyt myös omasta puolestaan kokemuksia vastaavilta. Hänen mukaansa on erotettava RIKU:n kouluttamien vapaaehtoistyöntekijöiden sovittelutietämys sekä juristipuhelin. Erityisesti jälkimmäisen osalta keskustelua tarvittaisiin enemmän. Juristipuhelimen neuvot ja ohjeet ovat jääneet perusteettomiksi sekä osin myös ristiriitaisiksi sovittelulain kanssa. Snellman kertoo, että tapaa aiheen tiimoilta Etelä-Suomen aluejohtajan.

Elonheimo toivoo, ettei aihe synnytä vastakkainasettelua, vaan parantaa yhteistyötä. Sovittelussa tukihenkilöt tarjoavat ensisijaisesti sosiaalista ja henkistä tukea, ei niinkään juridista tukea. Myös Halmeen mukaan kyseessä on äärimmäisen tärkeä asia ja vastakkainasettelu on turhaa. Halmeen mukaan myös poliisilla voi olla väärä käsitys sovittelusta, ja tämä voi vaikuttaa sovitteluun ohjaamiseen. Hän ehdottaa, että samanlaista keskustelua voisi käydä RIKU:n ohella myös poliisin suuntaan.

4. Sovittelun kehittämistyön kuulumiset

Rimpilä esitteli valmistunutta ja pilottijaksolle 10.5.2022 lanseerattua Lähisuhdeväkivallan hyvän käytännön mallia. Malli pyrkii vastaamaan STM:n työryhmän (2019) esittämiin toimenpide-ehdotuksiin lähisuhdeväkivallan sovittelun kehittämiseksi.

Elonheimon mukaan mallin yhteydessä nousee keskusteluun myös se, mikä on fundamentaalinen sovittelun rooli. Lähisuhdeväkivallan sovittelun osalta asetelma on usein jäänyt sellaiseksi, että kehittämistyötä ohjaa liiaksi ulkopuolelta tuleva kritiikki. Vaatimukset ovat myös olleet kovia ja keskustelussa on vaarassa unohtua, mikä sovittelun idea, tarkoitus ja tehtävä on. Unohduksiin on mahdollisesti myös jäänyt maallikkotyön keskeinen arvo pohjoismaisessa sovittelumallissa.

Sambou toivoisi, että mallin lisäksi voitaisiin tiiviisti koostaa STM-raportin huolenaiheet sekä se, miten malli on niihin vastannut. Hän haluaisi myös kuulla, millaista palautetta malli on jo kenttätoimijoilta saanut ja pilottijakson aikana kertyy. Näitä voisi neuvottelukunnalle esitellä syksyllä tai ensi keväänä pilottijakson päättyttyä. Elonheimon mukaan palautteissa on jo ollut havaittavissa

kritiikkiä siitä, että prosessia pyritään liikaa kontrolloimaan ylhäältä. Toimijoita on kuitenkin rauhoitettu muistuttamalla, että THL:n rooli on suosittava. Toisaalta on hyvä palauttaa myös keskustelua perusasioihin, vaikka onkin tärkeää vastata omassa ajassa oleviin haasteisiin.

Sambou jatkaa, että on hienoa kuulla mallin valmistuneen nyt. Se on eräänlainen välietappi myös ennen VN TEAS -hankkeena toteutettavan lähisuhdeväkivallan sovittelua koskevan tutkimuksen tuloksien saamista. Sambou muistuttaa, että ko. tutkimuksen tulokset tulevat neuvottelukunnan käsiteltäviksi ennen kuin ne menevät poliittiseen päätöksentekoprosessiin.

Paavolan mukaan on hienoa, että malli on saatu valmiiksi ja työryhmän ehdotuksiin on vastattu. VN TEAS -tutkimus on myös keskeinen, ja sitä odotetaan. Paavola kommentoi, että mitään toimenpide-ehdotuksiin vastaavaa jatkotyöryhmää ei ole ollut STM:n osalta asetettavissa. Siirtoasia ja TEAS-hanke ovat olleet nyt keskeiset meneillään olevat toimet, joita on seurattu ja odotettu. Paavolan mukaan sovittelulain muutos on tulossa listalle, ja siihen yhteyteen on mahdollista kytkeä myös tarpeita lähisuhdeväkivallan sovittelun prosessiin liittyen. On eri näkemyksiä siitä, pitäisikö muodollinen päätös sovittelun aloittamisesta tehdä ennen vai jälkeen erillistapaamisia. Nykyinen sovittelulain 16§ puoltaa ensimmäistä tulkintaa. Paavola kertoo, että kun lakimuutostyö aloitetaan, kaikki isot ja pienet muutokset tehdään samalla kertaa.

Halme kysyy, voisiko sovittelijoiden järjestämät erillistapaamiset lain mukaan nähdä osana edellytysten selvittelyä. Jos sovittelutoiminnassa on tarve tälle, niin toivotaan että lakia voisi säätää toiminnallisten tarpeiden mukaisesti. Snellmanin mukaan asia kuitenkin vaatii vielä keskustelua, sillä kaikki toimijat eivät ole rukkasryhmän ehdotuksen kannalla päätöksenteon paikan vaihtamisesta prosessissa. Tykkyläisen muistuttaa, että päätöksenteon paikkaa tarkasteltaessa sovittelijoiden sekä ammattihenkilöiden rooli täytyy myös pitää mielessä. Snellmannin tuo esiin, että on myös muita mahdollisuuksia helpottaa tilannetta, eli päätöksenteon paikkaa ei olisi välttämättä tarpeen vaihtaa.

Rimpilä esitteli myös valmistuvassa olevan sovittelijoiden ajan- ja tilankäyttöraportin sekä sen hyödyntämissuunnitelman. Lisäksi Rimpilä kertoi, missä vaiheessa sovittelun asiakastietojärjestelmä SÖPU:n kehitys etenee. THL:llä ja Valtorilla on ollut haasteita vastata järjestelmän ylläpito- ja kehitystarpeisiin, ja uuden järjestelmäversion julkaisu on lykkäantynyt. Rimpilä ehdottaa, että järjestelmän osalta voitaisiin tarkastella myös tällaisen palvelun ostamista ulkoiselta toimijalta, varsinkin nyt kun siirto ei toistaiseksi toteudu. Sambou haluaisi nähdä, että panostus asiakastietojärjestelmään nousisi entistä tärkeämmäksi ja tuottavammaksi, sillä järjestelmä sisältää paljon toiminnan ohjauksen kannalta merkittävää tietoa.

Elonheimo esitteli maaliskuussa valmistuneen Sustima-hankkeen suosituksia. Elonheimo kertoo, että Jens Gellin on tarttunut jo suosituksiin ja haluaisi kutsua koolle sovittelun eettisten ohjeiden työryhmän. Sambou pohtii, kuka ryhmän mandaatista vastaa. Myös Halmeen mukaan ryhmä tarvitsisi omistajan ja toimeksiantajan. Muussa tapauksessa yhteistyö jää epämääräiseksi ja tärkeä asia menee hukkaan. Laadunvarmistus on kuitenkin tärkeää ja hanke on sinänsä hyvä. Neuvottelukunnan ja THL-sovittelun edustus on hyvä olla mukana ryhmässä, jos sellainen perustetaan.

5. Muut asiat

Elonheimo esitteli syksyn tapahtumat. Tulossa mm. kaksi valtakunnallista vapaaehtoissovittelijoiden seminaaria. Myös Aseman Lasten kanssa tuotetun Käsikirja lasten ja nuorten sovitteluihin -teoksen julkaisutapahtuma verkossa tullaan tarjoamaan avoimesti kaikille.

Neuvottelukunnan tämän kokoonpanon toimikausi päättyy heinäkuun lopulla. Jäsenkutsut saadaan ministeriöstä pian.

Elonheimo ja Rimpilä ehdottavat, että syksyn kokoukset kytetään vierailupäiviin, jotka voisivat olla neuvottelukunnan toiveiden mukainen toimintamuoto. Elonheimo esittelee vierailukokousehdotukset. Molempiin päiviin liittyy myös illallinen. Neuvottelukunta puoltaa vierailupäiviä. Ikonen toivoo, että neuvottelukunta voisi kutsua myös vastuuhenkilöitä mukaan näihin kokouksiin. Tämä vahvistaisi alueellista yhteistyötä. Sambou muistuttaa, että vierailuja voitaisiin jatkossa toteuttaa myös Helsingin ulkopuolelle. Elonheimon mukaan maakuntakohteista voisi vinkata järjestäjiä.